

VAZE TIPa "ALTO-ADRIATICO" IZ ISSE

Branko Kirigin

UDK 903.2 (497.13 Issa) "-03/-02"

Izvorni znanstveni rad

Branko Kirigin

Split, Arheološki muzej

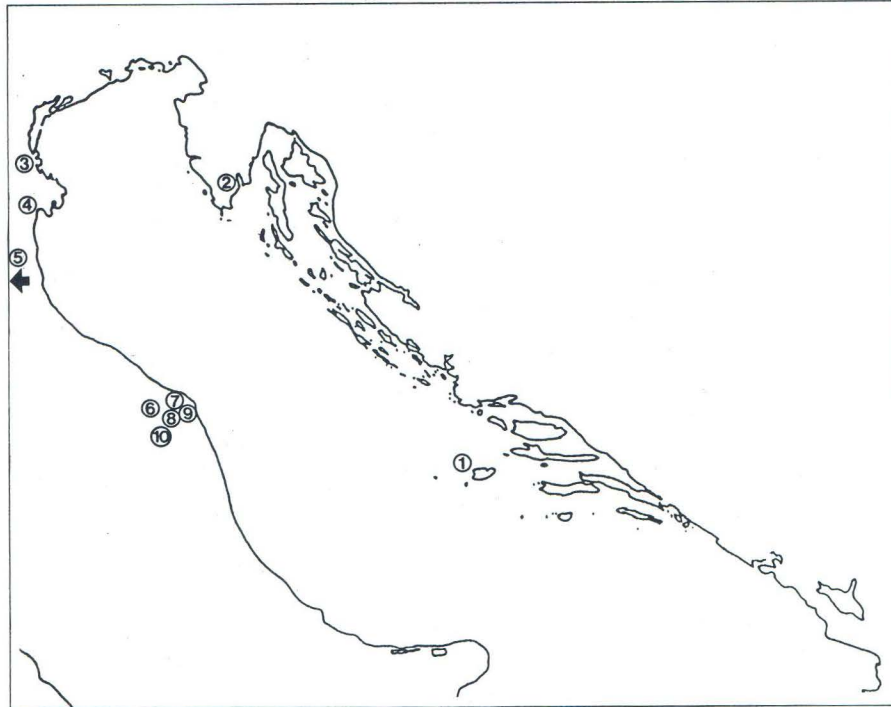
U ovom prilogu obrađuju se slikane vaze tipa "Alto-Adriatico" otkrivene na nekropolama antičke Isse, a koje pripadaju kraju 4. i početku 3. st. stare ere. Autor se osvrće i na ostale nalaze ovih vaza na sjevernom i srednjem Jadranu te donosi sva relevantna mišljenja o ovoj produkciji. Posebno se bavi datacijom ovih vaza te zastupa mišljenje da se one nisu tako dugo proizvodile kako se smatra u dosadašnjoj literaturi. Na kraju je dan katalog vaza.

Kruno Prijatelj, slavljjenik u ovom zborniku, često se raspitivao o radovima na Visu koje je vodio Arheološki muzej u Splitu (puno više nego oni od kojih bi to bilo prirodno i očekivati), a dolazio nas je i posjetiti dok smo vršili zaštitna iskopavanja na issejskoj nekropoli Martvilo i na rimskim termama. Svojom nazočnošću uveličao je otvaranje stalne izložbe "Issa" koju je Arheološki muzej u Splitu postavio 1983. godine u Visu. Ti posjeti šjor Kruna ostat će u nezaboravnoj uspomeni svim članovima stručne ekipe, a osobito jedna popodnevna šetnja do Kuta gdje nam je, na samo njemu svojstven način, otkrio blještavilo ubavog renesansnog i baroknog naselja, citirajući gotovo doslovno odlomke iz priča Ranka Marinkovića smještene u ovaj pitomi prostor. Stoga mi je osobito drago što sam dobio poziv da svojim prilogom sudjelujem u obilježavanju ove značajne obljetnice naše kulture i znanosti.

Gornjojadranske vaze, ili vaze tipa "Alto-Adriatico" (nadalje AAV), kako ih se općenito danas naziva, izdvojio je kao posebnu grupu slikanih vaza 4. i 3. stoljeća stare ere S. Aurigemma 1935. godine, zahvaljujući iskopavanjima nekropole u Spini¹ na staroj delti rijeke Po. No još krajem prošlog stoljeća vaze ovog tipa otkrivene su na nekropoli u Numani (jugoistočno od Ankone), a E. Brizio ih je pripisao nekoj nepoznatoj italskoj

¹ S. Aurigemma, *Il R. Museo di Spina in Ferrara*, Ferrara 1936. (2. izdanje), 121 i d. T. 57-66. U Spini je do 1963. istražen 4051 grob, cfr. N. Alfieri i P. E. Arias, Spina, *Enciclopedia di arte antiqua* 7, Roma 1966., 446-453.

radionici.² A. Negrioli je, nakon iskopavanja u Spini 1924. i 1927., pripisao ovu grupu nekoj etruskoj radionici,³ a što će kasnije učiniti i Beazley.⁴ S mnogo više pojedinosti Bruna Felletti Maj je 1940. dala opširniju analizu ove keramike i donijela šturi popis njoj tada poznatih primjeraka iz Spine, Adrije, Numane, Montefiorina, Bologne, Osima i

Nalazišta vaza tipa Alto-Adriatico na Jadraniu: 1. Issa (Vis), 2. Nezakcij, 3. Adria, 4. Spina, 5. Bologna, 6. Montefortino, 7. Ancona, 8. Camarano, 9. Numana, 10. Osimo

Nezakcija - ukupno 259 vaza.⁵ Kasnije je ista autorica objavila sintetski prilog o ovoj vrsti keramike u *Enciclopedia dell' arte antiqua*, ali bez nekih novosti.⁶ Širi osvrt i s novim,

² E. Brizio, Numana - scavi nella necropoli di Numana nel comune di Sirolo, *Notizie degli scavi*, Roma 1891., 149-155 (bez ilustracija).

³ A. Negrioli, Comacchio - vasto sepolcreto etrusco scoperto in Valle Trebba, *Notizie degli scavi*, Roma 1924., 179-232, 304-305; *ibid.*, *Notizie degli scavi*, Roma 1927., 143-198.

⁴ J. D. Beazley, *Etruscan Vase Painting*, Oxford 1947., 177. Beazley je takvu ocjenu donio samo na temelju analize vaza iz Spine koje je on svrstao u Grupu iz Ferarre, grob 785.

⁵ B. Felletti Maj, La cronologia di Spina e la ceramica Alto-Adriatica, *Studi Etrusci* 14, 1940., 43-87. Njoj je tada bilo poznato 1213 grobova iz Spine.

⁶ B. Felletti Maj, Alto-Adriatico, vasi di, *Enciclopedia dell' arte antiqua* 1, Roma 1958., 290-293.

sumarnim popisom od 321 vaza⁷ i nalazišta o AAV dala je Gabriella Bocchi Vendemiati 1967. godine,⁸ a godinu dana kasnije pozabavila se opširnije specifičnostima te produkcije u Adriji.⁹ Ovo bi bila gotovo sva literatura koja se bavi ovom problematikom. Ali osim spomenutih lokaliteta u Italiji i Istri, jedna oinohoa otkrivena je u Anconi,¹⁰ a jedan skifos u obližnjem Cameranu.¹¹ To bi ukupno bilo deset dosad poznatih nalazišta ove keramike na sjevernom i srednjem Jadranu. Svi podaci, uključujući i issejske, pokazuju da je ukupno poznato 373 vaza ovog stila, a da ih je najviše nađeno u Spini (180) i u Adriji (110), nešto manje u Numani (47), a drugdje su veoma malo zastupljene, što sve ukazuje na slabu popularnost ove produkcije. Tabela prikaz pokazuje da u ovoj produkciji najviše ima oinohoa (142), zatim lekana (83) te skifosa (34), vrčeva (27) i kratera (23), dok su ostali oblici veoma skromno zastupljeni.

U nas je AAV iz Visa prvi uočio Mladen Nikolanci kada je pripremao svezak *Corpus Vasorum Antiquorum* iz splitskog Arheološkog muzeja, koji, nažalost, zbog odlaska na drugu dužnost nije dovršio. U svom radu o apulskoj, grčkoj i helenističkoj keramici s naše obale Jadrana, Petar Lisičar napominje da se neke vaze iz Visa i Nezakcija mogu uspoređivati s AAV.¹² Ja sam u tri navrata dao kratke informacije o AAV u katalogima stalne izložbe "Issa"¹³ i izložbe KEATOI¹⁴ - ali nisam ulazio u detaljniju raspravu, što želim učiniti ovdje. Kako se u inozemnoj literaturi AAV iz Isse uzgredno spominju jedino u vodiču po muzeju u Adriji¹⁵ i u radu R. Chevalliera,¹⁶ smatram korisnim objaviti 10 primjeraka AAV iz Isse i ukazati na neke probleme koje gorespomenuti autori nisu doticali.

Općenito je prihvaćeno mišljenje da porijeklo AAV treba tražiti u Picenumu, a da su one nastale kao rezultat miješanja falističkih (željeznodobna kultura sjeverozapadno od Rima) i grčkih utjecaja tijekom 4. stoljeća n.e., te da se iz Numane utjecaj (proto AA faza) proširio na Spinu (etrurski grad koji je imao uspješnu trgovinu s Atikom od kasne arhajike do Peloponeskih ratova). U Spini je u posljednjoj četvrtini 4. stoljeća st. e. nastala prva radionica AAV u kojoj se stapaju etrurski, kampanski i apulski elementi, ali očito bez ovisnosti od njih, što vidimo u gubitku ljepote forme i stila (B.F. Maj, 1958, Vendemiati 1967, 10).

⁷ Broj vaza za pojedina nalazišta kod B.F. Maj i G.B. Vendemiati nije identičan. Isto tako B.F. Maj navodi nalaz oinohoe s nekropole u Montefortinu a G.B. Vendemiati je ne navodi već s ovog nalazišta navodi amforicu (1967., 5, br. 5).

⁸ G. Bocchi Vendemiati, *La ceramica Alto-Adriatica*, Padusa 3, Rovigo 1967., 3-25.

⁹ G. Bocchi Vendemiati, *Carateri specifici della ceramica Alto Adriatica di Adria*, Padusa 4, Rovigo 1968., 9-18.

¹⁰ L. Mercado, *L'ellenismo nel Piceno*, Hellenismus in Mittelitalien, Göttingen 1976., 163.

¹¹ Museo Archeologico nazionale delle Marche (letak), Ancona, bez godine izdanja.

¹² P. Lisičar, *Cenni sulla ceramica antiqua*, *Archeologica Jugoslavica* 14, Beograd 1973., 17.

¹³ B. Kirigin, *Issa* - otok Vis u helenističko doba, Split 1983.; 8. ibid, IΣΣA, Ljubljana 1986., 24-25, nos 63-68.

¹⁴ B. Kirigin, *Vrste helenističkih posod na obzemplju Jugoslavije*, u KEATOI, Ljubljana 1983., 84.

¹⁵ E. Mangani, *Guida al Museo nazionale di Adria*, 1978., 29.

¹⁶ R. Chevallier, *Les Grecs dans L'Adriatique*, *Ceasardorum* supp. 33, Tours 1979., 24-25.

 OBLICI VAZA	ISSA	NEZAKCJ	ADRIA	SPINA	BOLOGNA	MONTEFORTINO	ANCONA	CAMERANO	NUMANA	OSIMO	UKUPNO
	OINOHOA	10	5	9	101	1	1	1		10	4
LEKANA	1		39	42					1		83
SKIFOS		1	9	2				1	20	1	34
VRČ		1	9	17							27
KRATER			9	8					6		23
TANJUR			14								14
OLPA				2					9		11
ZDJELA			8								8
STAMNOS			2	4							6
PIKSIDA			4	1							5
MALA VAZA			4								4
PELIKA				2							2
AMFORICA									1		1
ASKOS			1								1
OLLA				1							1
FRAGMENTI			11								11
UKUPNO	11	7	110	180	1	1	1	1	47	5	373

Mjesta nalazišta, oblici i broj vaza tipa Alto-Adriatico

Oblici AAV su klasično grčki, ali teži i zdepastiji: oinohoe imaju, u većini slučajeva, kratak vrat i široko razgranatu trilobolu, lekane imaju poluloptast poklopac, a javlja se jedino kao novum specifičan oblik cilindričnih piksida. U prvoj je fazi tehnika slikanja ista kao i na crvenofiguralnim vazama, dakle višebojna, odnosno na crnu površinu nanose se svijetlijim bojama prikazi i dekor. Od scena javljaju se one iz gineceja, žene koje sjede ili stoje, satiri i eroti, grifoni, biljni i geometrijski motivi, ali sve dosta lošije izvedeno nego na "pravim" grčkim vazama. Najčešće se prikazuju ženske glave u profilu - što potvrđuju i sve issejske oinohoe - i to gotovo uvijek okrenute ulijevo, motiv koji je čest (poput opsesije) na apulskim crvenofiguralnim vazama¹⁷ ili pak na onim beotskim.¹⁸ Ova najranija faza AAV zastupljena je samo u Spini i nešto manje - 6 vaza - u Adriji (Vendemiati, 1967, 10, 19-23).

U drugu fazu, spadaju, vaze koje imaju za dekor samo ženske glave u profilu, stilizirane geometrijske i florealne motive, uglavnom palmete i vitice. Jedina boja koja se nanosi na svijetlu podlogu je crna, ili često tamnosmeđa, crvenkasta. Način slikanja je površan, asimetričan, ženske glave su deformirane (nos često nije grčki), a slika se poput negativna, obrub lica a ne lice, skice bez detalja - potezi kista su slobodni, brzi, opuštani, ali površni. Sve će se to uglavnom pokazati na AAV iz Isse.

Smatra se da je radionica u Spini djelovala u drugoj polovini 4. stoljeća st. e., a da je ona u Adriji nastala u prvim decenijama 3. stoljeća st. e. te da je pod utjecajem keltskih she-matskih ornamenata "ornamenata bez ikakve osobne slobode izraza" (Vendemiati 1968).

B.F. Maj navodi da su se AAV iz Spine pravile od dviju vrsta gline, jedna je jako blijedožučkasta, a druga više crvenkasta, te navodi da se razlikuju od gline južnoitalskih crvenofiguralnih vaza. Smatra da prva potječe iz same delte Poa, a da se druga nalazi uzvodno od te rijeke gdje ima više željeza u zemlji. Također navodi da je crni firmis slabe vrsnoće.¹⁹ Da su AAV lokalne spinetske proizvodnje potvrđuje i analiza gline vaza ovog stila, i onih crnofirmisanih oblika otkrivenih samo u Spini.²⁰

G.B. Vendemiati pak za AAV iz Adrije navodi da su se te vaze pravile od vjerojatno istih glina kao iz Spine, ali da prvih ima vrlo malo u Adriji (krateri), dok druga (žutoružičasta) prevladava. Navodi da u Adriji ima i treći tip gline u kojoj ima više pijeska i da je "žive crvene boje". Vaze ovog stila iz Isse bi odgovarale drugom tipu gline koji bi pripadao vazama iz Spine kako to navodi Vendemijatijeva (1967, 7).

Nažalost, koliko mi je poznato, dobar katalog AAV dosad nije objavljen, a u poznatoj mi literaturi objavljeno je samo oko 20-tak fotografija tih vaza. Stoga je veoma teško govoriti o evoluciji AAV, o slikarima, kronologiji. Jedino je poznata difuzija ovih vaza koja se ne širi izvan obala sjevernog i srednjeg Jadrana.

¹⁷ *A Cambitoglou*, Groups of Apulian Red-Figured Vases Decorated with Heads of Women or of Nike, JHS 74, London 1954., 111-121.

¹⁸ *A.D. Ure*, Boeotian Vases with Women's Heads, AJA 57/4, 1953., 245-248. Ure navodi da u Ateni vaze sa ženskim glavama nisu bile popularne.

¹⁹ *B.F. Maj*, o.c. (6).

²⁰ *T. Poggio*, Ceramica a vernice nera di Spina. Le oinohoai trilobate, Milano 1974., 15-17.

Kako se AAV iz Isse uklapaju u ovu sliku? Pojediniosti o njima iznijete su u katalogu na kraju ovog rada pa ću ovdje samo sažeti ono što može doprinijeti diskusiji. Nažalost, za većinu AAV iz Isse nemamo jasan kontekst nalaza, osim što možemo biti sigurni da potječu s issejskih nekropola, prvenstveno one na Martvilu, zatim one u Đardinu (kod Vinarije) i one na Vlaškoj njivi. Prilikom zaštitnih iskopavanja na Martvilu 1976.-1982. nismo otkrili niti jednu vazu koju bi sa sigurnošću mogli pripisati AA stilu. Možda bi to mogla biti jedino lekana iz groba 23 s geometrijskim motivima koji se mogu datirati u prvu polovinu 3. stoljeća st. e.²¹ Međutim, za vrijeme zaštitnih iskopavanja na Vlaškoj njivi 1983. godine, odnosno na istočnoj nekropoli Isse, otkrivene su u dva groba (65A i 90) dvije oinohoe ovog stila (katalog br. 4 i 7). Iako se u oba slučaja radi o obiteljskim grobnicama u kojima je nađeno više kostura, prema nalazima se grobnice mogu datirati u kraj 4. stoljeća st. e.²²

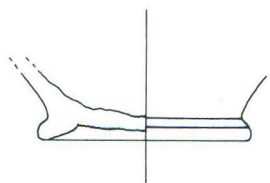
Ostale oinohoe iz Isse pripadaju skoro istom tipu, kao i ove s Vlaške njive: imaju kratak vrat i široko razgranatu trilobolu, skoro su iste visine, cca 22 cm (osim one br. 10 koja je 27,5 cm visoka), slikani dekor u suštini ne prikazuje bitne razlike, dok glina od koje su izrađene veoma malo varira: od blijedooker (Katalog br. 2 i 3) preko žučkaste sa sivim nijansama (Katalog br. 5, 8 i 10) do okeržute (Katalog br. 6). Kod presjeka dna, odnosno stopa vaza razlikuju se dva oblika: kat. br. 2 i 3 imaju koso unutrašnje lice, a ostalima je stopa prstenasta. Ipak, gledajući u cjelini, ovo bi sve moglo značiti da su one i kronološki bliske, odnosno da su u Issu importirane u kratkom razdoblju od ne više od nekoliko decenija. Prema oinohoama iz grobova 65A i 90 nekropole na Vlaškoj njivi, issejske AAV mogli bi datirati u kraj 4. stoljeća st. e. Stoga naše vaze ne bi mogle biti proizvod radionice u Adriji, čiji početak rada Vendemiatijeva stavlja, kako smo vidjeli, u prve decenije 3. stoljeća st. e. To bi doista i moglo biti točno, ali, kako sam naveo, malo je objavljene komparativne građe iz grobnih cjelina iz Spine, Adrije, Numane gdje je nađeno oko 90% tih vaza. Vidjeli smo maloprije da je i pitanje proizvodnje i kronologije ovih vaza dosta nejasno, pa je stoga teško i smjestiti AAV iz Isse u čvršće okvire, pogotovo kada nije jasno dokumentirana druga faza proizvodnje u Spini i njezin odnos s proizvodnjom tih u Adriji.

Dosad je poznato oko 373 AAV, i to s 10 nalazišta. Od toga, a prema popisu Vendemiatijeve (1967, 4-6), njih 21 pripadaju starijoj fazi AAV koja je pod utjecajem crvenofiguralnih vaza, a otkrivene su u Osimu, Numani, Spini i Adriji. Ostale bi pripadale drugoj fazi, pa tako i one iz Isse, a nađene su, osim spomenutih nalazišta, još u Anconi, Bologni, Montefortinu, Cameranu i Nezakciju, i to uvijek u grobovima što jasno potvrđuje funerarni karakter tih vaza.

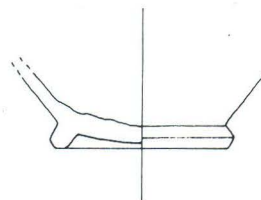
²¹ B. Kirigin - E. Marin, Issa 80, VAHD 78, Split 1985., 47, T.7, br. 2/4.; Isto u: Studi di Antichità 5, Lecce 1988., 130-131, T. 23. Naknadno je izvršena restauracija lekane pa se pokazalo da ona ima poluloptast poklopac, što je karakteristika za AA lekane.

²² Zbog obimnog materijala i nedostatka sredstava za konverzaciju i dokumentaciju nalaza, nekropola na Vlaškoj njivi nije objavljena. cfr. B. Kirigin, Issa - antička nekropola na Vlaškoj njivi, Obavijesti Hrvatskog arheološkog društva 15/3, Zagreb 1983., 27-30.

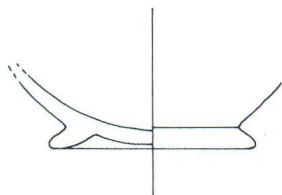
Teško je povjerovati da su se AAV proizvodile tako dugo - oko 100 godina - kao što to predlažu Maj (1940.; 1958.) i Vendemijatijeva (1967.; 1968.). Kao što smo vidjeli, AAV ima malo s obzirom na broj grobova otkrivenih u Spini i u Adriji, a i u Issi. Stoga mali broj AAV ne možemo opravdati nedovoljnom istraženošću, već jednostavnom konstatacijom da

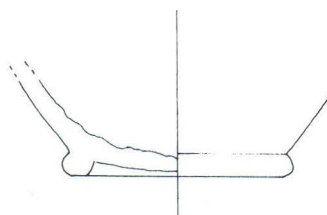
Kat. br. 2

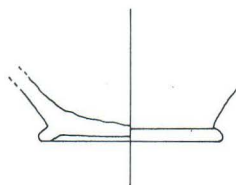
Kat. br. 8

Kat. br. 3

Kat. br. 10

Kat. br. 6

Presjeci stopa 5 oinohoa Alto-Adriatico stila iz Isse

produkcija nije dugo trajala, odnosno da nije bila popularna, kao recimo vaze Gnathia stila. Ali vaze klasičnog Gnathia stila, kojih ima u izobilju, datiraju se od 330. do 270., dakle u razdoblje od svega 60 godina, i gdje imamo tri izrazite faze i velik broj slikara,²³ čije pro-

²³ *L. Forti*, La ceramica di Gnathia, Napoli (bez datuma izdanja); *T.B.L. Webster*, Towards a Classification of Apulian Gnathia, Bulletin of the Institute of Classical Studies 15, London 1968., 1-33; *J.R. Green*, Gnathia Pottery in the Akademisches Kunstmuseum Bonn, Mainz 1976.

dukte nalazimo na bezbroj nalazišta po Jadranu i drugdje. Slično je i s takozvanim Hadra vazama na istočnom Sredozemlju koje se datiraju od oko 260. do 197., a gdje je isdvojeno oko 40 slikara.²⁴ Ni brojne radionice južnoitalskih crvenofiguralnih vaza nemaju tako dugu proizvodnju.²⁵

Dugu proizvodnju određenih vaza karakterizira i razvoj oblika pojedine vaze. Kod oinohoa, koje čine oko 50% ukupne proizvodnje AAV, ne možemo zasad, barem prema onim objavljenim, uočiti neki jasan razvoj.

Jesu li AAV helenističke? Po datumu proizvodnje one bi to mogle biti, ali stilski one to nisu. Na periferiji helenskog svijeta, kada su veze sjevernog Jadrana sa kopnom Grčkom posve ukinute, keramička proizvodnja ostaje pod utjecajem starih stilova i upliva iz južne Italije i Galije. Prava slikana helenistička keramika inzistira na cvjetnim, biljnim i geometrijskim motivima, na detaljima, finoj izvedbi i na sveukupnom efektu, što nije slučaj s AAV. Gdje i kada imamo florealne i geometrijske motive, oni se iskazuju kao opći shematizam i strah od praznog prostora.

AAV iz Isse ipak ukazuju na jedan dopadljiv pučki izgled, danas bismo rekli moderno slikarstvo. Na stranu to, AAV iz Isse pokazuju veze sa Spinom, a možda i s Adriom, koncem 4. i početkom 3. stoljeća st. e. Kako ih je relativno malo nađeno, ali ipak na tri nekropole, možemo pretpostaviti da u brodu koji ih je donio, ili u brodovima koji su ih donijeli (jer glina nije identična a ni slike nije izradila ista ruka), nisu nosili samo vaze, već i nešto drugo što je Issi bilo potrebno.²⁶ Je li to bilo žito ili pak metali, ostaje za nagađanje. Isejci su sigurno uvozili metale, a ako je točno da su bili poznati po proizvodnji vina (Ath. I, 52), onda su sigurno uvozili i žito iz Spine, kao i ranije Atena.²⁷

Moguće je da su Issejci u Spinu izvozili vino, pa će mi biti zadovoljstvo popiti jednu čašu prave bugave s našim slavljnikom kada se s njim ponovno susretnom, nadam se u Issi.

Agathai tihai Kruno Prijatelju!

²⁴ Poznato je oko 350 ovih vaza cfr. A. Eklaard, *the Hadra Vases*, 1992. (rukopis doktorske disertacije); vidi još i: A. Eklaard, *Ariadne's Thread in the Chronology of Hellenistic Pottery: The Hadra Vases*, B' Epistemonike Sinantese Gia ten Ellenistike Keraneike, Athene 1990., 167-171.

²⁵ A. D. Trendall, *South Italian Vase Painting*, London 1976., 14-15. Trendal navodi se u razdoblju od 440. do 300. iz južne Italije potječe preko 13.000 vaza.

²⁶ Da fina keramika nije isključivo ili u većini činila teret antičkih brodova već da je popunjavala praznine u brodu, vidi: D. W. J. Gill, *Pots and Trade: Specefillers or objects d'art*. *The Journal of Hellenic Studies* 111, London 1991., 29-47.

²⁷ L. Braccesi, *Grecità adriatica*, Bologna 1979., 152-154.

Katalog vaza Alto-Adriatico stila iz Isse²⁸

1. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb 887. Nalazište: Vis. Nabavljeno 1930. zajedno s Fb 888-895, navodno sve iz jednog groba. Na mjestima nedostaje firmis. Visina: 21,4 cm. Trolisni otvor, ručka plosnata, noga prstenasta. Premaz crn.

Dekoracija: Ispod vrata, sprijeda, niz kružića između dvije vertikalne crtice. Ispod toga u obojenom okviru ženska glava u profilu nalijevo. Vidi joj se vrat s ogrlicom od točkica i dio ramena preko kojih je haljetak. Kosa u bogato dekoriranom saccosu. Na čelu kratki

Fotografija oinohoe kat. br. 1

²⁸ Katalog je nastao na temelju mojih bilježaka. Zbog rata u Hrvatskoj 1991.-1992. g. spomenici iz AMSa i zbirke u Visu su deponirani pa nisam mogao provjeriti svoje bilješke. To se osobito odnosi na vaze br. 3, 4, 7 i 9.

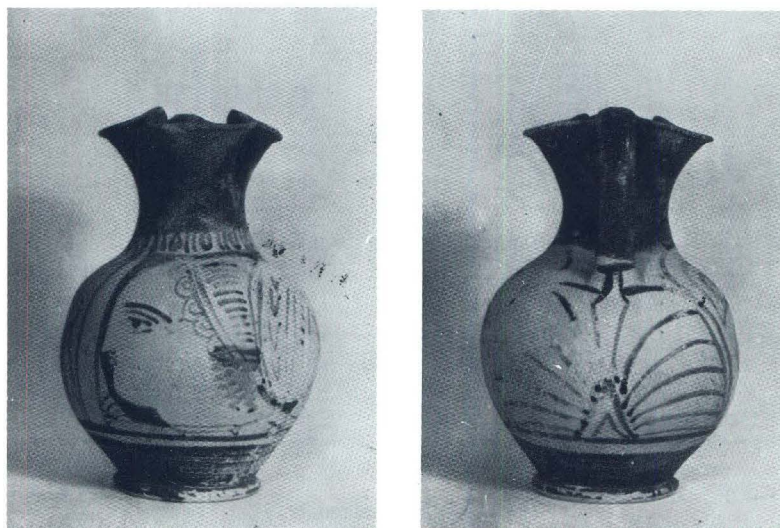
Za izradu ovog rada posebnu zahvalnost dugujem kolegicama Fede Berti iz muzeja u Ferrari koja mi je 1979. omogućila pregled grobnih nalaza iz Spine, Kristini Mihovilić iz Arheološkog muzeja Istre u Puli koja mi je omogućila pregled materijala iz Nezakcija, Patriziji Piani iz Trsta koja mi je dostavila fotokopije članka B. F. Maj, Bruni Nardelli i Helgi Zglav koje su mi pomogle pri prijevodima s talijanskog jezika te crtačima i preparatorima iz Arheološkog muzeja: Ivanki Prpa-Stojanac, Srećku Žitniku, Dunji Župa i Nadi Jukić koji su izradili ovdje prezentiranu crtačku dokumentaciju. Fotografije su moje vlastite osim kat. br. 8. koju je izradio Živko Bačić.

uvojci kose izbijaju iz saccosa, a dva duža na mjestu uha. Na saccosu od čela dekoracija od niza širih i kratkih poteza, zatim niz od V ornamentata, potom dvije pruge pa opet niz od V poteza, a onda dva reda točkica te tri koncentrične polukružnice na kraju. Dug kriv potez za obrvu, ispod toga jedan kraći, a ispod ovoga gornji kapak s točkom za zjenicu. Ispod donji kapak, koji se skoro spaja sa krajnjim krajem gornjeg. Nos blago naglašen, oštar, nozdrve označene s dva kratka poteza. Usta tanka i istaknuta linijom na dolje. Brada blago istaknuta. Glava gleda prema gore. Povrh ramena dvije kružnice s obojenim centrom. S obje strane ove scene uži prazan prostor, zatim geometrijska šara (grana s uvojcima pri vrhu) te straga jednostavna palmeta izvire iz zaobljene čaške. Donji dio posude obojen.

Neobjavljeno.

2. Oinohoa. Iv. br. AMS Fb 1450. Nalazište: možda iz Isse. Dekor na mnogim mjestima nedostaje. Visina 22 cm, širina dna 8,4 cm.

Trolisni otvor, plosnata drška, prstenasta noga. Premaz crn i smeđ. Glina: blijedi oker.

Fotografija prednje i stražnje strane oinohoe kat. br. 2

Dekoracija: Ispod obojenog otvora i vrata friz od po dvije vertikalne crtice između kojih ovuli. Ispod toga obojena pozadina ženske glave u profilu nalijevo. Kosa u saccosu koji je razdijeljen u 4 zone trakama od po dvije crte. Između njih crtice, V ornament, točkice. Na čelu niz od po dva polukružića. Na uhu mrlja iz koje izvire uvojak kose (?). Širok potez označava obrvu, ispod uži i kraći potez, potom kapak sa zjenicom kao točkom te kratak potez za donji kapak. Nos oštar, ucrtana nozdrva, usta povijena nadolje. Brada blago naglašena. Glava gleda ravno. Na vratu ogrlica od dvije crte s uzlom (?) po sredini, a iza

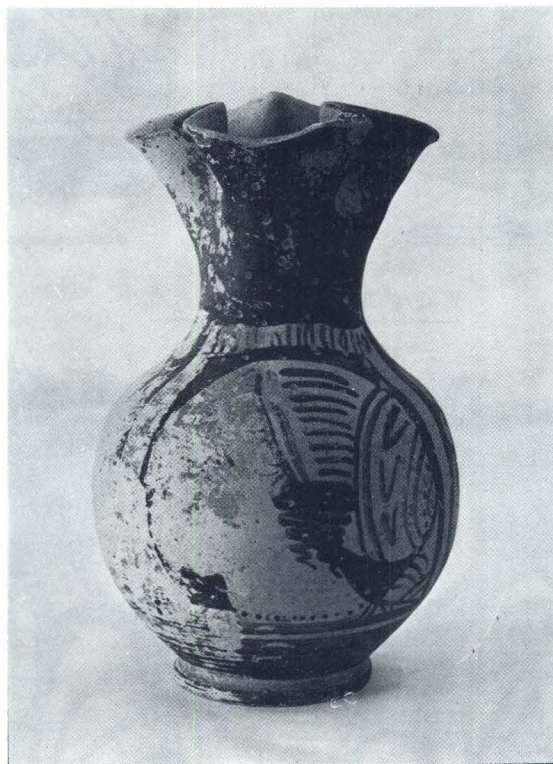
toga jedna crta. Ispod vrha brade, u kutu okvira, šara od pruga. Sa strane obojenog okvira uži prazan prostor, zatim geometrijska šara (grana s dva uvojka pri vrhu) te jednostavna palmeta koja izvire iz trokutaste čaške.

Objavljeno: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., 24, br. 64.

3. Oinohoa. Inv. br. AZOV 23 ili 37 /privremen/.

Nalazište: Vis, vjerojatno iz 1955. Dekor dosta oštećen, osobito lice. Visina 22,5 cm.

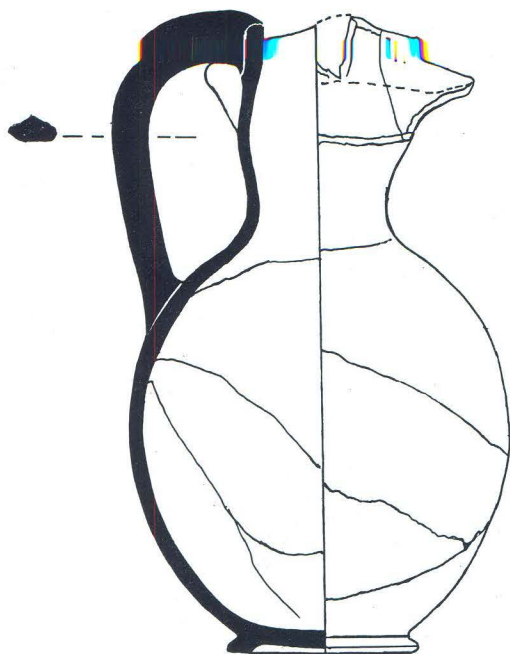
Široki trolisni otvor, viši vrat, plosnata drška, prstenasta noga. Glina: blijedi oker.

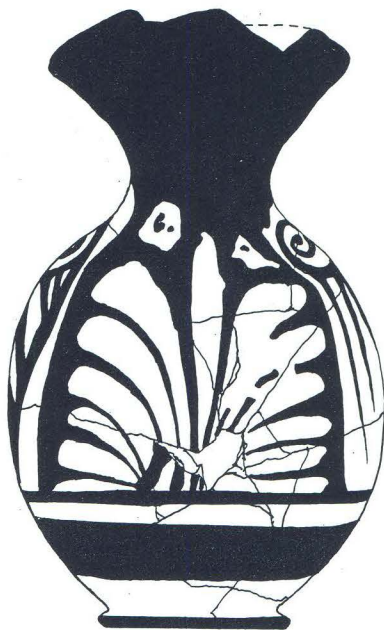
Fotografija oinohoe kat. br. 3

Dekoracija: Iznad glava friz od crtica i ovula. Ženska glava u profilu nalijevo, kosa u dekoriranom saccosu, drugačije od onih na 1. i 2. Na uhu mrlja, odnosno uvojci kose. Na vratu ogrlica od točkica. S obje strane glave uzak prazan prostor, zatim vegetabilni ornament te jednostavna palmeta straga.

Objavljeno: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., 25, br. 68.

0 1 2 3 10 cm

Crteži oinohoe kat. br. 4

4. Oinohoa. Inv. br. AZOV: b.b. Nalazište: Vlaška njiva 1983., grob 90, br. 2. Slijepljena od više komada. Nedostaje jedan ulomak gdje je palmeta i dio otvora. Dekor dobro sačuvan. Posuda je očišćena i slijepljena. Visina: 23 cm.

Trolisni otvor, nizak vrat, ručka sa središnjim uzdužnim ispupčenjem, prstenasta noga. Glina:?

Dekoracija: Na vratu friz od ovula, ispod u crnoj pozadini ženska glava u profilu nalijevo, s kosom u dekoriranom sacco su i ogrlicom od točkica oko vrata. Kod uha iz sacco su viri kosa. S obje strane glave uski prazan prostor, a do toga spiralni florealni ornament, dok je iza palmeta naslikana u negativu. Rub noge obojen.

Neobjavljeno.

5. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb 888. Nalazište: Vis, otkupljeno 1930. kao i 1. Nedostaje ručka, dio otvora i vrata, izgrebana i na nekoliko mjesta više oštećena. Visina 20,8 cm., širina dna 6,9 cm.

Trolisni otvor, prstenasta noga.

Premaz smeđ i ponegdje crn, dosta nemarno nanošen. Glina: blijedi oker sa sivom nijansom.

Fotografija oinohoe kat. br. 5

Dekoracija: ispod obojenog vrata prostor na kojem je friz od niza kojeg čine dvije uspravne linije. Ispod je ženska glava u profilu nalijevo u tamnoj pozadini. Kosa u sacco su razdijeljenom na trake i točkice (najbliže čelu). Na uhu se nazire mrlja. Oko vrata ogrlica i točkica. Obrva označena krivuljom, ispod nje kraća, a niže kapak sa zjenicom, zatim kratka crtica za donji kapak. Nos zaobljen i uvijen unutra. Usta na dolje, time da je donja usna istaknuta prema vani. Brada blago naglašena. Glava gleda ravno. Sa strane okvira uži prazan prostor, zatim geometrijska šara (grana s dva uvojka pri vrhu), te palmeta. Rub noge obojen.

Objavljeno: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., 24-25, br. 65.

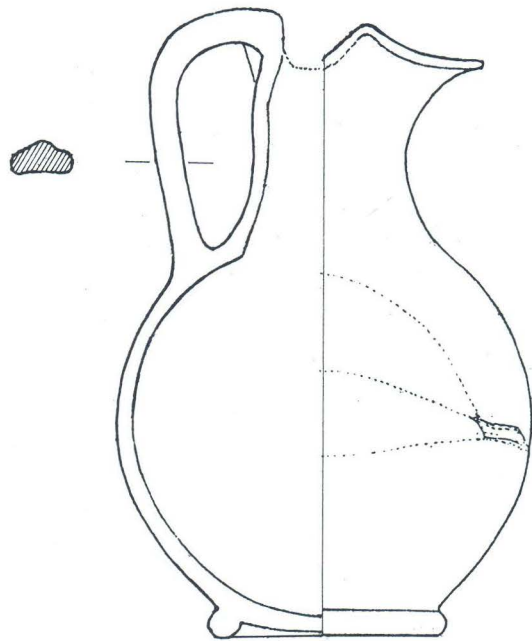
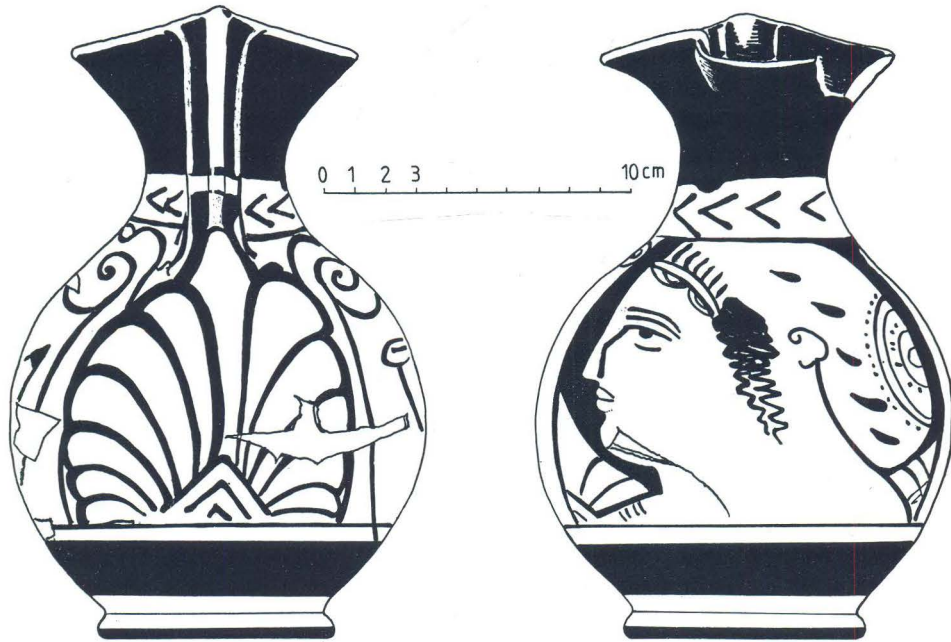
6. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb 1429. Nalazište: Vis, nabavio M. Abramić 4. 2. 1949. Dio noge oštećen, dekoracija također. Visina 20,2 cm., širina dna 6,7 cm.

Trolisni otvor, ručka plosnata sa središnjim uzdužnim ispupčenjem, dno prstenasto. Premaz crn i smeđ. Glina: okeržuta.

Fotografija oinohoe kat. br. 6

Dekoracija: Sprijeda ispod obojenog vrata u pojasu niz od po dva vertikalna poteza. Ispod toga u tamnijoj pozadini ženska glava u profilu nalijevo. Kosa u sacco su razdijeljenom trakama između kojih nejasan ukras. Oko uha mrlja, a nešto niže kao da je naušnica trokutastog oblika. Oko vrata ogrlica od niza točkica. Obrva od duge pruge, a ispod nje kraća s

Kat. br. 7

0 1 2 3 10 cm

Crteži oinohoe kat. br. 7

točkicom za zjenicu, a niže potez za donji kapak oka. Nos blago naglašen kao i brada, dok su usta mala i spuštена. Glava gleda ravno. S obje strane obojenog okvira uži prazan prostor. Iza toga floreal, a straga palmeta sa zaobljenim listovima koja izvire iz polukružne čaške u kojoj je trokut. Rub noge obojen.

Objavljeno: KEATOI, Ljubljana 1983., 84, sl. 25,6: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., 25, br. 67.

7. Oinohoa. Inv. br. AZOV b.b. Nalazište: Vlaška njiva, Vis 1983., grob 65A, br. 13/1. Oštećenja na rubu otvora, i na dva mjesta na tijelu. Visina: 23 cm., promjer dna 10,2 cm.

Trolisni otvor, plosnata ručka sa središnjim vertikalnim zadebljanjem, noga prstenasta. Glina:?

Dekoracija: Ispod obojenog vrata friz od koso postavljenih V poteza uokolo cijele posude. Sprijeda u obojenom okviru ženska glava u profilu nadesno. Kosa u saccosu s kapljastim nizom i koncentričnim polukružnicama na kraju, dvije uokvirene točkicama. Na čelu uz saccos s crticama na rubu, niz od dvije koncentrične polukružnice. Na uhu mrlja od uvojnaka kose. Nos oštar, usne istaknute, brada zaobljena. Oko označeno crtom za kapke i obrvu, a točkom za zjenicu. Ispred brade i iza saccosa nejasan dekor unutar okvira. Sa strane uski prazan prostor, potom florealne spirale, a straga palmeta izvire iz trokutaste čaške s dva trokuta. Rub noge obojen.

Neobjavljeno.

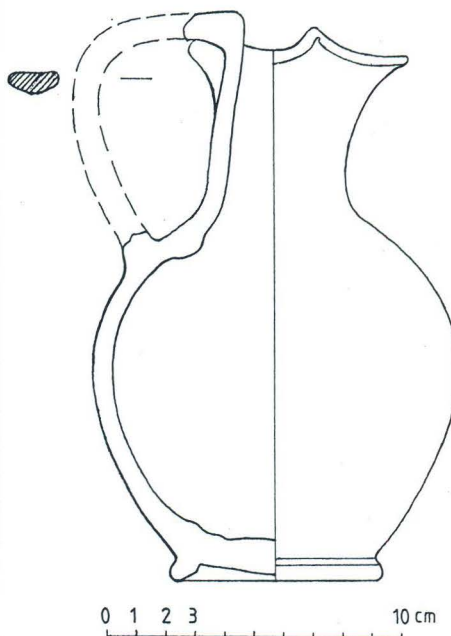
Fotografija oinohoe kat. br. 8

8. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb. 1063. Nalazište: Vis. Nedostaje otvor i dio vrata s ručkom. Visina 17 cm., promjer dna 6,8 cm.

Noga prstenasta. Premaz crn, ponegdje smeđ. Glina: blijedi oker sa sivom nijansom.

Dekoracija: Vrat obojen, a ispod njega, sprijeda, friz od 6 koso položenih V poteza. Ispod toga u okviru ženska glava u profilu nadesno. Kosa u sacco s trakom dekoriranom crticama, uz čelo i s 4 "lista" na glavi. Mrlja na uhu iz koje visi možda spiralna naušnica. Oko vrata ogrlica od 8 točkica. Obrva označena dugom krivuljom, ispod čega dvije kraće za arkadu i kapak na kome je točka za zjenicu, a ispod kratka crtica za donji kapak. Nos blago istaknut i malo iskrivljen prema unutra. Usta označena crtom prema dolje. Glava gleda prema gore. Uz okvir prazan uži prostor, zatim florealni spiralni dekor, a iza palmeta izvire iz trokutaste čaške unutar koje dva trokuta. Rub noge obojen.

Objavljeno: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., br. 66 sa slikom.

Fotografija oinohoe i crtež profila, kat. br. 9

9. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb 1070. Nalazište: možda Vis, nekoć pripadala zbirci Lukanović. Nedostaje ručka, dio otvora i trbuha. Slijepljena od nekoliko ulomaka. Visina 20 cm (?), promjer dna 7 cm.

Trolisni otvor, noga prstenasta. Premaz smeđ, rijetko crn. Glina: svijetli oker.

Dekoracija: ispod obojenog trilobore na vratu nemaran friz od dužih vertikalnih crtica.

Sprijeda u okviru ženska glava u profilu nalijevo. Kosa u sacco su s trakama, ukrašena nizom poteza u obliku kapi. Mrlja na uhu. Oko vrata ogrlica od točki. Obrva označena dužom krivuljom, a ispod nje dvije kraće, jedna s točkom za zjenicu. Nos oštećen, usta otvorena. Sa strane florealni motivi, a straga palmeta. Sve umrljano i posve neamarno izvedeno. Rub noge obojen.

Neobjavljeno.

10. Oinohoa. Inv. br. AMS Fb 1582. Nalazište: Dardin u Visu, nekontrolirana iskopavanja 1955. prigodom gradnje trafostanice. Sačuvana u cijelosti uz neznatna oštećenja na rubu otvora i dekora. Visina 27,5 cm, promjer dna 9 cm.

Trolisni otvor, ručka plosnata sa središnjim vertikalnim zadebljanjem, dno prstenasto, pre-maz crvenkastosmeđ. Glina: blijedi oker sa sivom nijansom.

Fotografija prednje i stražnje strane oinohoe kat. br. 10

Dekoracija: Otvor i vrat obojeni kao i ručka do iste visine. Sprijeda ženska glava u profilu nadesno, povrh nje friz od 5 koso postavljenih V poteza. Kosa u sacco su koji je podijeljen u tri zone, svaka s drukčijim ukrasom. Dvije pruge spajaju uho s vrhom kape. Ispod uha dugačak spiralan uvojak ili naušnica. Obrva označena dugim potezom, gornji kapak kraćim, a zjenica točkom. Nos malo iskrivljen prema unutra, usta označena kratkim pote-

zom, brada uzdignuta. Glava gleda prema gore i odijeljena je od drugih dekoracija linijama koje idu od vrha posude do iznad noge. Sa strane uski prazan prostor te širi uspravni friz od cik-cak motiva. Zatim opet uski prazan prostor, pa palmeta koja izvire iz trokutaste čaške. Rub noge obojen.

Objavljeno: ΙΣΣΑ, Ljubljana 1986., 24, br. 63.

ALTO-ADRIATICO VASES FROM ISSA

Branko Kirigin

In this paper 10 oinochoai of the Alto-Adriatico style from Issa are published. A short history and bibliography of the study of these vases is presented at the beginning of the paper. A distribution map of these vases which are found on 10 sites is given (fig. 1) and also a quantitative figure (fig. 2) of shapes and number of vases found on sites. All together 15 shapes and 373 vases of Alto-Adriatico style are known. From this it is evident that the production and distribution is restricted to the north and central Adriatic and that the concentration is in Spina (180) and Adria (110). All the known vases are found in graves which strongly suggests their funerary function.

The vases from Issa could be dated in the late 4th cent. B.C. and probably in the very early 3rd cent. B.C. In Issa they are found on 3 cemeteries but all the vases are similar in shape, decoration and fabric. It could be that these vases came from Spina or from Adria (?) together with grain or ores which the Isseians needed.

The fact that the number of Alto-Adriatico vases is very small and that not many painters (hands) can be distinguished made the author think that the production did not last long, i.e. from the mid 4th cent. B.C. to the early 3rd. cent. B.C.

Although the vases belong to the hellenistic period they are not hellenistic but an late provincial offspring of redfigured vases of the classical period.

At the end of the paper a detailed catalogue of the published vases is given.